

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Europa inwestująca w obszary wiejskie”
Operacja pn. Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Stowarzyszenia Lokalna Grupa
Działania „Podbabiogórze” na lata 2014-2020 mająca na celu rozwój obszarów wiejskich współfinansowana jest
ze środków Unii Europejskiej w ramach działania „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER”
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

ZMIANY W SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ w latach 2013-2023 a wdrażanie LSR na obszarze działania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „PODBABIOGÓRZE”

obejmującego gminy:

Budzów

Bystra-Sidzina

Jordanów (*gmina*)

Jordanów (*miasto*)

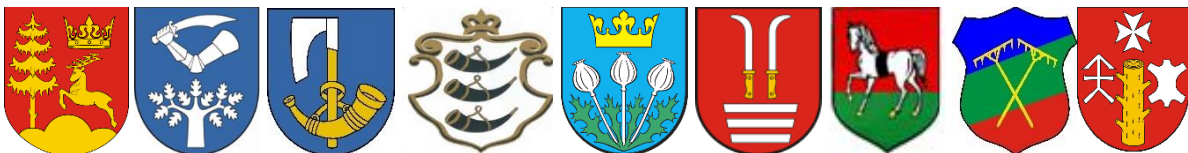
Maków Podhalański

Stryżawa

Sucha Beskidzka

Zembrzyce

Zawoja

Sucha Beskidzka marzec 2024 r.

1	WSTĘP	3
2	ZMIANY SPOŁECZNO-GOSPODARCZE NA OBSZARZE LGD w latach 2013 – 2023	4
2.1	Podstawowe informacje dotyczące obszaru	4
2.1.1	Ludność	5
2.1.2	Demografia	6
2.2	Prognoza liczby ludności dla Polski i Małopolski	7
2.3	Rynek pracy	11
2.4	Gospodarka	12
2.5	Bezpieczeństwa i poziom przestępczości	13
2.6	Turystyka	14
2.7	Ekologia	15
2.8	Organizacje pozarządowe	15
2.9	Problemy społeczne	16
2.10	Kultura	16
2.11	Edukacja	18
2.12	Ochrona zdrowia	19
2.13	Sport i rekreacja	19
2.14	Edukacja	20
2.15	Transport	21
3	Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność	22
3.1	RLKS	22
3.2	Cele i przedsięwzięcia LSR	23
3.3	Wskaźniki sukcesu LSR	25
3.4	Rodzaje wsparcia	25
3.5	Projekty realizowane przez beneficjentów innych niż LGD	25
3.6	Projekty grantowe	26
3.7	Projekty własne	26
3.8	Projekty współpracy	27
3.9	Budżet LSR	27

1 WSTĘP

Na początku każdego roku LGD dokonuje ewaluacji wewnętrznej. Zobowiązanie wynika z Wytycznych nr 10/1/2022 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 z dnia 31 maja 2022 r. oraz Podręcznika Monitoringu i Ewaluacji LSR.

Kulminacyjnym punktem ewaluacji wewnętrznej jest przeprowadzanie ćwiczeń analityczno-refleksyjnych mających na celu dokonanie bieżącej analizy procesu wdrażania i jego efektów oraz zmian w otoczeniu LSR, które mają się odbywać podczas warsztatu refleksyjnego.

Celem warsztatu jest lepsze zrozumienie osiąganych rezultatów, zmian otoczenia oraz przewidywanie zagrożeń związanych z realizacją wskaźników, a poprzez to całej Strategii. Rozważania przeprowadzone w trakcie warsztatów mogą być również podstawą do podejmowania decyzji o ewentualnej zmianie kierunku działań – jeśli to będzie konieczne – oraz stanowią wkład w ewaluację ex-post.

Uczestnicy warsztatu otrzymują materiały do dyskusji prezentujące zmiany społeczno-gospodarcze obszaru, a także wdrażanie LSR w okresie, którego warsztat dotyczy.

Niniejszy dokument oraz podsumowanie wdrażania LSR stanowią materiał przygotowujący do warsztatu refleksyjnego w 2024 r.

Zarząd Stowarzyszenia LGD „Podbabiogórze” dziękuje wszystkim, którzy już zadeklarowali udział w warsztacie refleksyjnym. Zwraca się też z prośbą do mieszkańców o udział w badaniach ankietowych i przesyłaniu uwag oraz opinii dotyczącej działań LGD. Jest to bowiem czas na podsumowania całego okresu wdrażania LSR w tej perspektywie finansowej.

2 ZMIANY SPOŁECZNO-GOSPODARCZE NA OBSZARZE LGD W LATACH 2013 – 2023

2.1 Podstawowe informacje dotyczące obszaru

Obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju Lokalnej Grupy Działania „Podbabiogórze” pokrywa się z administracyjnymi granicami powiatu suskiego (Sucha Beskidzka) w województwie małopolskim. Obejmuje 9 gmin, w tym 2 miasta (Jordanów, Suchą Beskidzką), gminę miejsko – wiejską (Maków Podhalański) oraz 6 gmin wiejskich (Budzów, Bystra-Sidzina, Jordanów, Stryszawa, Zawoja, Zembrzyce).

Rysunek 1: Mapa obszaru LGD – Powiatu Suskiego

Źródło: <http://www.gminy.pl/powiaty/132.html>

W powiecie znajduje się 56 miejscowości i 41 sołectw. Powiat suski (Podbabiogórze) ma 686 km² i jest siódmym co do wielkości powiatem w Małopolsce (853 km²). Stanowi 4,52% powierzchni województwa. Powiat suski jest położony na południowo-zachodnim krańcu województwa małopolskiego, graniczy z powiatami: wadowickim, myślenickim, nowotarskim (woj. małopolskie) i żywieckim (woj. śląskie), oraz z Republiką Słowacką: powiat Námestovo (kraj Żyliński).

Podbabiogórze charakteryzuje się średnią gęstością zaludnienia: 123 osób na km², przy średniej wojewódzkiej 222 osoby/km². Na obszarach wiejskich mieszka 76,05% ogółu mieszkańców (tj. 63 215 osób), a 23,95% populacji (19 912 osób) żyje w 3 miastach - Jordanowie, Makowie Podhalańskim i w Suchej Beskidzkiej.

Prawie 30% powierzchni Podbabiogórza stanowią obszary prawnie chronione (występują we wszystkich gminach oprócz Makowa Podhalańskiego). Na terenie

dwoch gmin znajdują się rezerваты, tj. w gminie Bystra-Sidzina (13 ha) oraz w gminie Zawoja (59 ha). W 1954 r. został utworzony Babiogórski Park Narodowy (pow. 3391 ha + otulina), kilka lat temu włączony do międzynarodowej sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO.

Obszary Natura 2000 w powiecie suskim obejmują łącznie 16 917,5 ha. Są to trzy Specjalne Obszary Ochrony (SOO): Babia Góra – PLH120001, Beskid Mały – PLH240023, Na Policy – PLH120012 oraz 2 Obszary Specjalnej Ochrony (OSO): Pasma Policy – PLB120006, Babia Góra – PLB120011.¹

Wszystkie gminy wiejskie powiatu suskiego zaliczone są do obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania, kategoria „ONW ze specyficznymi utrudnieniami”.

2.1.1 Ludność

Lokalna Strategia Rozwoju zawiera informacje o ludności obszaru wg stanu na 31.12.2013 r. Łączna liczba mieszkańców obszaru na ten dzień wynosiła 84 111.

W porównaniu roku 2022 do roku 2013 w województwie małopolskim, zwiększyła się liczba ludności o 68 433 osób. W porównaniu roku 2023 do roku 2013 w powiecie suskim ubyło 483 mieszkańców.

Tabela 1. Zestawienie liczby ludności województwa małopolskiego, powiatu suskiego oraz gmin wchodzących w skład LGD „Podbabiogórze”, w latach 2013, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 oraz 2023.

Nazwa gminy	2013	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Bilans 2013-2023
MAŁOPOLSKIE	3 360 581	3 391 380	3 400 577	3 410 900	3 432 692	3 430 370	3 429 014	brak danych	+ 68 433
Powiat suski/ obszar LGD	84 111	84 317	84 255	84 232	83 429	83 214	83 127	83 628	- 483
Budzów	8 732	8 929	8 946	8 945	8 823	8 809	8 846	8 960	+ 228
Bystra-Sidzina	6 759	6 847	6 859	6 920	6 821	6 811	6 796	6 987	+ 228
m. Jordanów	5 274	5 362	5 373	5 366	5 312	5 392	5 420	5 216	- 58
gm. Jordanów	10 932	11 107	11 146	11 180	11 172	11 204	11 179	11 091	+ 159
Maków Podhalański	16 403	16 245	16 132	16 077	15 932	15 829	15 801	15 698	- 705
Stryżawa	11 772	11 843	11 888	11 940	12 005	11 958	11 906	12 089	+ 317
Sucha Beskidzka	9 485	9 106	9 165	9 088	8 992	8 913	8 927	8 998	- 487
Zawoja	9 089	9 106	9 126	9 086	8 891	8 852	8 837	9 033	- 56
Zembrzyce	5 665	9 295	5 620	5 630	5 481	5 446	5 415	5 556	- 109

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Pięć gmin: – m. Jordanów (-58), Maków Podhalański (-705), Sucha Beskidzka (-487), Zawoja (-56) i Zembrzyce (-109) - zanotowało ujemny bilans liczby ludności w badanym okresie.

¹ Na podstawie: Aktualizacji Programu Ochrony Środowiska Dla Powiatu Suskiego Na Lata 2012 – 2015 z perspektywą na lata 2016-2019

2.1.2 Demografia

Najbardziej istotną charakterystyką obecnej sytuacji demograficznej Polski jest utrzymujący się od 2012 r. ubytek rzeczywisty ludności. W latach 2012–2022 liczba ludności kraju zmniejszyła się o ponad 766 tys. osób (po obserwowanym wzroście w okresie 2008–2011).²

Na demografię w Polsce w 2020 r. oraz w 2021 r. znacząco negatywnie wpłynęła pandemia wywołana wirusem SARS-CoV-2. Liczba ludności Polski wyniosła pod koniec 2020 r. 38 265 tys., tj. o prawie 118 tys. mniej niż w końcu 2019 r. Stopa ubytku rzeczywistego wyniosła -0,31 proc. Oznacza to, że na każde 10 tys. ludności ubyło 31 osób. W 2019 r. ubytek rzeczywisty wyniósł -0,07 proc.

Rok 2021 był kolejnym rokiem, który znacząco przyczynił się do zapaści demograficznej w Polsce. Liczba mieszkańców Polski zmniejszyła się w 2021 r. o ok. 200 tys. w stosunku do stanu sprzed roku. Współczynnik urodzeń obniżył się w skali roku o 0,7 pkt do 8,8 promila. Do ujemnego przyrostu naturalnego dołożył się też większy współczynnik zgonów. W 2021 r. zmarło pół miliona ludzi, choć wydawało się, że nie zostanie już przebity smutny rekord 2020 r., w którym zanotowano w Polsce 477 tys. zgonów - najwięcej po II wojnie światowej.

Warto odnotować, że za 93,8% ogólnego wzrostu zgonów w 2021 r. odpowiadały śmierci osób w wieku 60 lat i starszych. Nastąpiło też bezprecedensowe w powojennej historii Polski skrócenie przewidywanej długości trwania życia: o 1,46 roku dla mężczyzn i 1,04 roku dla kobiet.

Pod koniec 2022 roku liczba ludności Polski wynosiła 37 766 tys., czyli o ponad 141 tys. mniej niż w 2021 roku.

Urodzenia są kluczowym czynnikiem wpływającym na liczbę i strukturę ludności. Aby zapewnić stabilny rozwój demograficzny kraju, na każde 100 kobiet w wieku 15-49 lat powinno przypadać średnio co najmniej 210-215 urodzonych dzieci. Niestety obecnie jest to ok. 138. Według danych GUS w 2021 r. urodziło się o ok. 30 tys. dzieci mniej niż przed rokiem i aż o 40 tys. mniej niż dwa lata temu. Szacuje się więc, że pod względem liczby urodzeń był to najgorszy rok od czasów II wojny światowej. Taki stan rzeczy wynika przede wszystkim z odkładania na później przez młodych ludzi założenia rodziny - co zostało zapoczątkowane w latach 90. XX wieku, a następnie podejmowania decyzji o posiadaniu mniejszej liczby dzieci lub nawet o rezygnacji z posiadania potomstwa. W efekcie luka pomiędzy zgonami a urodzeniami wzrosła w 2021 r. - w porównaniu do 2020 r. - o ok. 50 tys.

Co do przyszłości, to nie wiadomo w jakim stopniu pandemia na trwałe zaburzyła poczucie bezpieczeństwa i stabilizacji ludzi i czy teoria demografów o możliwości zaistnienia zjawiska kompensacji decyzji o posiadaniu dzieci wśród młodych Polaków może się spełnić. W dłuższej perspektywie jednak na pewno pogorszy się sytuacja demograficzna na rynku pracy, gdyż cały czas potrzebni są pracownicy do firm,

² GUS, Część i. podstawowe informacje o rozwoju demograficznym polski do 2020 roku, s. 27

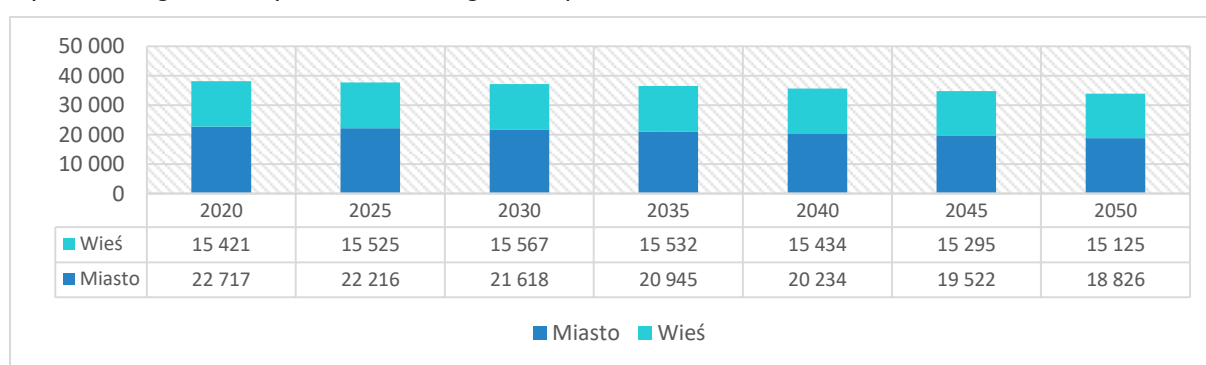
a struktura wieku jest coraz bardziej niekorzystna. Konieczna będzie więc aktywizacja osób biernych zawodowo, a także skuteczniejsza polityka migracyjna.

2.2 Prognoza liczby ludności dla Polski i Małopolski

Według Głównego Urzędu Statystycznego do 2050 r. liczba ludności Polski spadnie do 33,1 mln osób, obniżając się względem 2016 r. o 5,4 mln osób, a o 4,3 mln osób w stosunku do roku 2020. Kryzys zmniejszania się populacji dotyka przede wszystkim miasta i miasteczka, ale na obszarach wiejskich skala ubytku będzie jeszcze większa.

Lata pandemii (2020-2021) pogłębiły znacząco niepokojący trend, a liczba zgonów przy udziale Covid-19 była największa od czasów II wojny światowej.

Wykres 1: Prognoza liczby ludności Polski ogółem w podziale na miasto i wieś

Źródło: Opracowanie własne na podstawie prognozy GUS

Prognozy demograficzne dla powiatu suskiego - podobne jak dla większości regionów - są pesymistyczne. Obszary wiejskie się wyludniają, a społeczeństwo się starzeje.

Tabela 2: Prognoza demograficzna dla Polski, Małopolski i powiatu suskiego

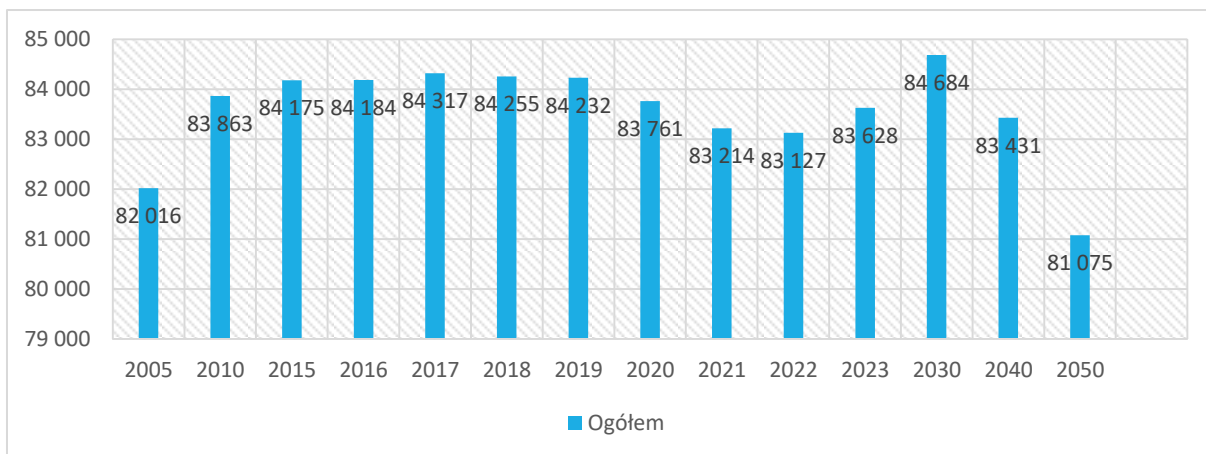
	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Polska	37 741 462	37 185 073	36 476 771	35 668 232	34 817 385	33 950 569
Małopolska	3 407 437	3 403 103	3 383 919	3 354 577	3 319 318	3 279 424
Powiat suski	84 812	84 684	84 222	83 431	82 367	81 075

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Do 2050 r. populacja Polski zmniejszy się do 33 mln 950 tys. (obecnie 37,7 mln). Warto wspomnieć, że wyjściowa liczba ludności przyjęta przez GUS nie uwzględnia migracji.

Liczba mieszkańców powiatu suskiego ustabilizowała się w drugiej dekadzie XXI wieku na poziomie nieco powyżej 84 tys. Niestety okres pandemii przyniósł w tej kwestii spadek do poziomu 83 429 mieszkańców (2020). Główny Urząd Statystyczny prognozuje, że poziom ten utrzyma się aż do roku 2040, by spaść aż do wysokości 81 075 w połowie XXI wieku. Niezmiennie przez cały analizowany okres liczba kobiet jest wyższa o około 600 od liczby mężczyzn.

Wykres 2: Liczba mieszkańców Powiatu suskiego w latach 2005 – 2023 i prognoza do roku 2050

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przyspieszeniu ulega proces starzenia się ludności Polski. Wskazują na to tendencje zmian dotyczące udziału ludności w wieku poprodukcyjnym (kobiety 60 lat i więcej, mężczyźni 65 i więcej). Według GUS w latach 2000-2020 liczebność tej zbiorowości zwiększyła się o ponad 2,9 mln do wielkości 8,5 mln, a jej odsetek wzrósł w tym okresie z niespełna 15% do ponad 22%.

Prognoza demograficzna dla Polski przewiduje, że w 2035 r. liczba osób w wieku 60+/65+ będzie wynosiła 28%, w 2045 33,6%, a w 2050 36,5%. Grupa osób do 17 r. życia wynosić będzie w 2035 r. 28%, w 2045 r. 14,6% i w 2050 r. 14,6% ogółu ludności. Szacuje się, że w 2050 r. około 1/3 naszego społeczeństwa będą stanowić osoby w wieku powyżej 65. roku życia. Wobec takiej zapaści demograficznej nieunikniony będzie znaczący wzrost obciążeń daninami publicznymi osób w wieku produkcyjnym, by utrzymać inne grupy społeczne.

W 2030 roku Małopolska na tle kraju będzie w stosunkowo korzystnej sytuacji, mimo to problemy demograficzne będą dotyczyć w najbliższych latach w coraz większym stopniu także naszego regionu.

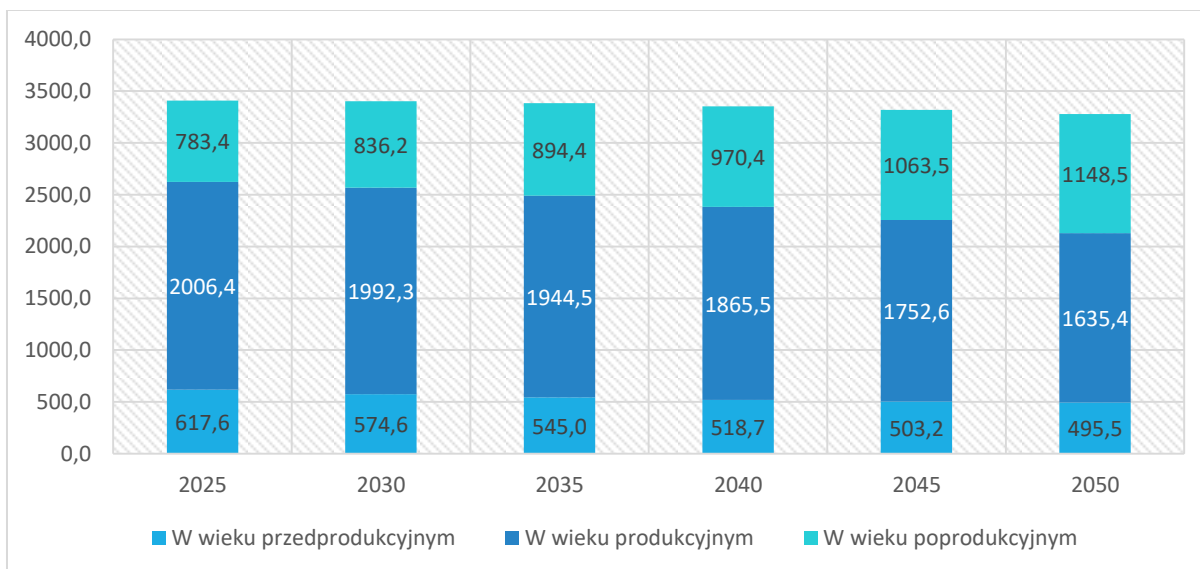
Wzrost liczby ludności w Małopolsce prognozowany jest do 2026 roku, a w kolejnych latach przewiduje się z roku na rok jej spadek. Szacowana na 2030 rok liczba mieszkańców Małopolski wynosi 3 403 103 osoby. Jest to o 2,5 tys. więcej niż w 2018 roku (3 400 577 osób), jednak o 7,8 tys. osób mniej niż w 2019 roku (3 410 901 osób).

Struktura wiekowa ludności Małopolski ulega zmianie. Od 2012 r. notuje się regularny wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym wśród mieszkańców regionu. Udział mieszkańców w wieku 60+ w populacji w 2022 r. wyniósł 21,02%.

Co do prognoz dla Małopolski to w roku 2035 w wieku poprodukcyjnym będzie 26,4%, podczas gdy grupa osób do 17 r. życia wyniesie 16,1%. W roku 2045 będzie to odpowiednio 32% i 15,2%, a w 2050 35% i 15,1% ludności.³

³ GUS, *Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2020 r.*, Warszawa 2021r.

Wykres 3: Skumulowany wykres prognozy struktury ludności województwa małopolskiego do roku 2050.

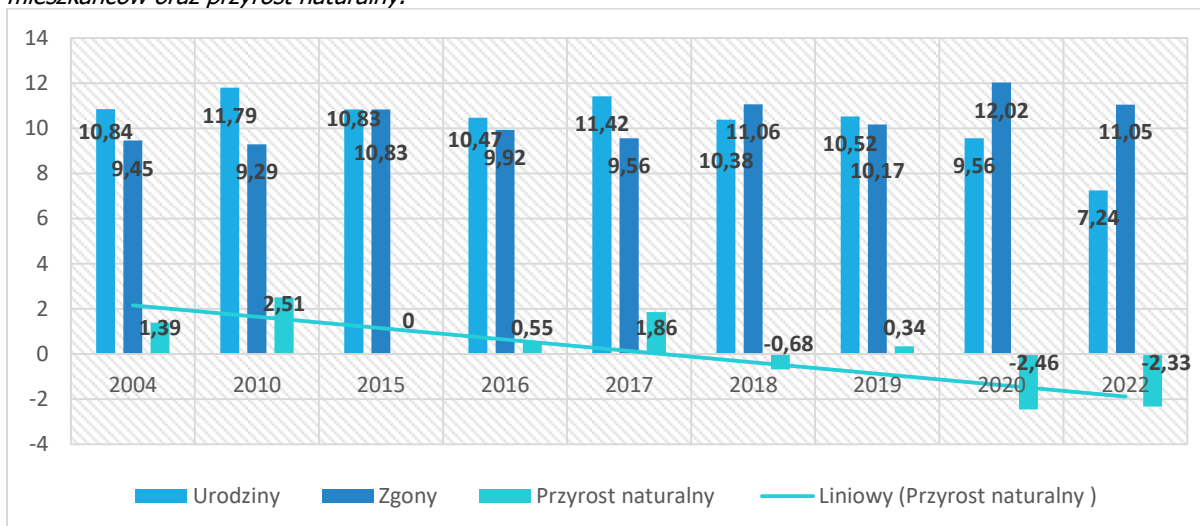

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2020 r. dla podregionu oświęcimskiego (5 powiatów, w tym suski) ludność w wieku produkcyjnym wynosiła 17,78% populacji, a w wieku poprodukcyjnym 22,57%. Dla porównania w 2014 roku grupa osób w wieku przedprodukcyjnym w powiecie suskim wynosiła jeszcze 20,6%, a grupa w wieku poprodukcyjnym 17,1%. Prognozy długoterminowe potwierdzają ten trend.

Przyrost naturalny za 2022 r. w powiecie suskim jest ujemny (-2,33). Wskaźnik liczby urodzeń na 1000 osób wyniósł w 2022 r. 7,24 (9,56 w 2020 r.; 10,52 w 2019 r.; 11,42 w 2017 r.). Liczba zgonów na 1000 osób w 2022 r. wyniosła w powiecie suskim 11,05 (12,02 w 2020 r.; 10,17 w 2019 r.; 9,56 w 2017 r.)

Wykres 4: Przyrost naturalny ludności Powiatu Suskiego w l. 2004 – 2020. Liczba urodzeń i zgonów na 1000 mieszkańców oraz przyrost naturalny.

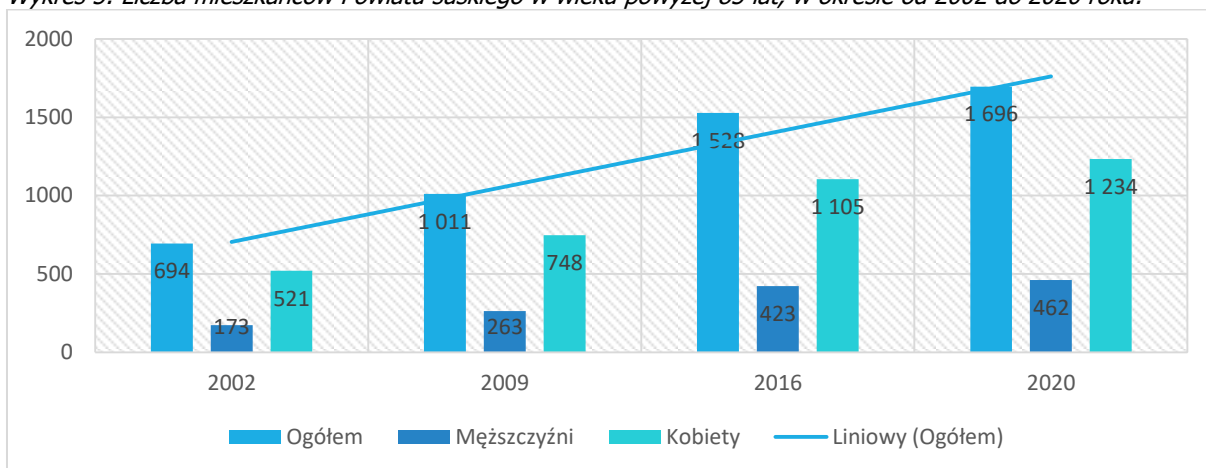

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na przestrzeni jednego pokolenia, od 2002 do 2020 roku liczba mieszkańców w wieku powyżej 85 lat zwiększyła się niemal trzykrotnie! Niezmiennie, wśród mieszkańców powiatu suskiego w wieku powyżej 85 lat, liczba kobiet jest trzykrotnie większa od liczba mężczyzn.

Rośnie też mediana wieku ludności powiatu. W 2020 połowa mieszkańców Podbabiogórza miała poniżej 39,5 lat i dokładnie tyle samo mieszkańców było wieku powyżej 39,5 lat (mediana wśród mężczyzn 38,2 lata, a wśród kobiet 40,8 lat).

Wykres 5: Liczba mieszkańców Powiatu suskiego w wieku powyżej 85 lat, w okresie od 2002 do 2020 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

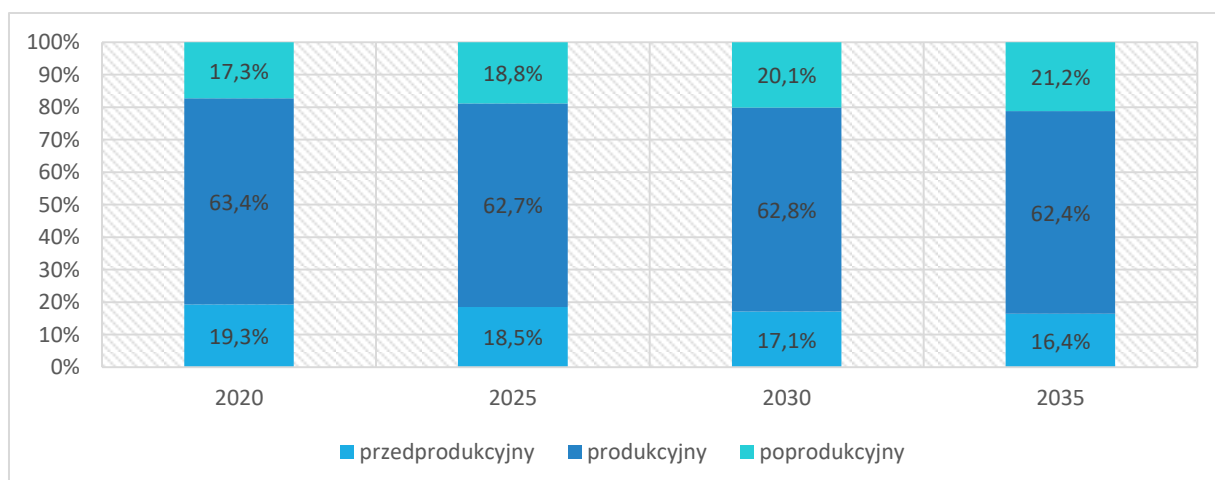
W tej sytuacji, w najbliższej perspektywie nie należy oczekiwać znaczących zmian zapewniających stabilny rozwój demograficzny. To może dla wielu samorządów oznaczać głęboki kryzys demograficzny i ekonomiczny. Prognozy GUS są katastroficzne – w przeciągu jednego pokolenia, pomiędzy rokiem 2010 a 2035 liczba ludności Polski zmniejszy się aż o 2,2 mln!⁴ Porównanie, dla niedoceniających tego faktu - w okresie 25 lat „ubędzie” blisko 500 gmin, 70 powiatów i 2 województwa!⁵

Poniższy wykres przedstawia zmniejszanie się grupy wiekowej „przedprodukcyjnej” – w powiecie suskim z 19,3% w 2020 r. do 16,4% w 2035 r. - z równoczesnym wzrostem odsetka mieszkańców w wieku poprodukcyjnym - z 17,3% w 2020 r. do 21,3% - w 2035 r. Ten trend będzie miał negatywne konsekwencje dla wszystkich dziedzin życia.

⁴ GUS, Prognoza liczby mieszkańców w latach 2010 – 2035, Warszawa 2008

⁵ Powiat Suski 2030

Tabela 3 Prognoza demograficzna. Zmiana struktury wiekowej ludności na terenie powiatu suskiego w latach 2020, 2025, 2030 i 2035 w podziale na ekonomiczne grupy wieku [wartości uśrednione w %]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W wyniku znacząco zmieniających się proporcji liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym na Podbabiogórze, w okresie pomiędzy rokiem 2002 a 2020 liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym spadła z ponad 1/4 do poziomu poniżej 1/5 liczby ludności ogółem.

Liczba młodych, mogących zastąpić osoby w wieku reprodukcyjnym będzie maleć, natomiast liczba seniorów wymagających wsparcia i opieki – rosnąć. Polska jest krajem, w którym ta zmiana będzie szczególnie drastyczna.

Przewiduje się, że już w 2060 r. nasz kraj stanie się „najstarszym” w Unii Europejskiej. Proces starzenia się społeczeństwa jest bowiem nieuchronny i w najbliższych kilkudziesięciu latach nieodwracalny. W przyszłości będzie to powodować zmniejszanie się podaży pracy i utrudnienia w systemie zabezpieczenia społecznego w wyniku wzrostu liczby i odsetka ludzi w starszym wieku.⁶

2.3 Rynek pracy

Na przestrzeni 2016-2023 r. stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie suskim kształtowała się w przedziale od 5,5% (2016 r.) do 4,7% (2023 r.). Najniższy poziom bezrobocia rejestrowanego został odnotowany w 2018 r., 2019 r. i w 2023 r. – po 4,7%, z kolei najwyższy poziom bezrobocia rejestrowanego zanotowano w 2020 r. – 6,1% (6,8% wśród kobiet i 5,5% wśród mężczyzn) i było to znacznie więcej od stopy bezrobocia rejestrowanego dla województwa małopolskiego oraz wartość porównywalna do stopy bezrobocia rejestrowanego dla całej Polski.

W całym 2020 r. aż o 120% wzrosła liczba osób zwolnionych z pracy z przyczyn dotyczących pracodawcy (2019 r. – 61 osób, wobec 134 osób w 2020 r.). Innym dowodem wpływu pandemii na stopę bezrobocia rejestrowanego jest również obserwowana struktura osób bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy. Wskaźnik ten wskazuje bowiem na znaczący wzrost, tj. o 218% (268 w 2019 r. do 584 osób w 2020 r.) osób zarejestrowanych jako osoby bezrobotne w przedziale od 6 do 12 miesięcy, a udział tej grupy zwiększył się odpowiednio z poziomu 17% do 28%.

⁶ Okólski M., Wyzwania demograficzne Europy i Polski, w: *Studia socjologiczne* 2010, nr 4

W powiecie suskim na 1000 mieszkańców pracuje 165 osób. Jest to znacznie mniej od wartości dla województwa małopolskiego, a także znacznie mniej od wartości dla Polski. 50,5% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 49,5% mężczyźni.

W 2021 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie suskim wynosiło 4 955,34 PLN, co odpowiada 87,51% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce. Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców powiatu suskiego 9605 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 6795 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy. Tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi - 2810.

41,9% aktywnych zawodowo mieszkańców powiatu suskiego pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 27,4% w przemyśle i budownictwie, a 11,2% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja). 0,8% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).⁷

2.4 Gospodarka

W powiecie suskim w roku 2022 w rejestrze REGON zarejestrowane były 9 465 podmioty gospodarki narodowej, z czego 7 880 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 622 nowych podmiotów, a 336 podmiotów zostało wyrejestrowanych.

Na przestrzeni lat 2009-2023 najwięcej (778) podmiotów zarejestrowano w roku 2018, a najmniej (563) w roku 2013. W tym samym okresie najwięcej (663) podmiotów wykreślono z rejestru REGON w 2011 roku, najmniej (315) podmiotów wyrejestrowano natomiast w 2020 roku.

Według danych z rejestru REGON wśród podmiotów posiadających osobowość prawną w powiecie suskim najwięcej (531) stanowią spółki cywilne.

Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najwięcej (8591) jest mikro-przedsiębiorstw, zatrudniających 0-9 pracowników. 1,5% (134) podmiotów jako rodzaj działalności deklaruowało rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, jako przemysł i budownictwo swój rodzaj działalności deklaruowało 42,1% (3738) podmiotów. 56,4% (5000) podmiotów w rejestrze zakwalifikowana jest jako pozostała działalność.

Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w powiecie suskim najczęściej deklaruowanymi rodzajami dominującej działalności są budownictwo (24,2%) oraz przetwórstwo przemysłowe (22,1%).⁸

⁷ https://www.polskawliczbach.pl/powiat_suski#rynek-pracy

⁸ https://www.polskawliczbach.pl/powiat_suski#rejestr-regon

2.5 Bezpieczeństwa i poziom przestępczości

Komenda Powiatowa Policji w Suchej Beskidzkiej prowadzi wiele działań prewencyjno-profilaktycznych poprzez realizację programów i kampanii kierowanych do dzieci i młodzieży (np. Bezpieczne Ferie/Wakacje, Narkotyki i dopalacze zabijają, Zagrożenie w sieci) czy do seniorów, by byli czujni i nie padali ofiarą oszustów.

Ponadto Policja Powiatowa współpracuje z Komendą Powiatową Państwowej Straży Pożarnej oraz Powiatową Stacją Sanitarno-Epidemiologiczną w Suchej Beskidzkiej w zakresie edukacji dla bezpieczeństwa, przeciwdziałania przestępczości, bezpieczeństwa na drogach oraz zarządzania kryzysowego.

Szczególną rolę w ostatnich latach – z powodu pandemii - miała dla bezpieczeństwa publicznego Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna z Suchej Beskidzkiej, która realizowała także działania z zakresu promocji zdrowia i oświaty zdrowotnej.

Warto wspomnieć wspólne działania na rzecz bezpieczeństwa nad wodą i w górach podejmowane przez Policję, Straż Pożarną oraz Babiogórski Park Narodowy i Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe. Odbywają się prelekcje, pokazy, czy spotkania plenerowe dla dzieci i młodzieży. Ponadto publikowane są w Internecie poradniki dla mieszkańców na temat bezpiecznego zachowania w obliczu różnych zagrożeń.

W 2022 r. w Polsce popełniono 86 tys. przestępstw, a w tym samym roku w powiecie suskim stwierdzono 1 164 przestępstw. Oznacza to, że na każdych 1000 mieszkańców odnotowano 14,01 przestępstw. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa małopolskiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski.

Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla wszystkich przestępstw ogółem w powiecie suskim wynosi 72,30% i jest nieznacznie mniejszy od wskaźnika wykrywalności dla województwa małopolskiego oraz porównywalny do wskaźnika dla całej Polski. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców powiatu suskiego najczęściej stwierdzono przestępstwa przeciwko mieniu - 6,94 (wykrywalność 59%) oraz o charakterze kryminalnym – 7,73 (wykrywalność 73%).⁹

Na obszarze Podbabiogórza zaobserwowano niezwykle niepokojące statystyki dotyczą przestępstw narkotykowych. Liczba stwierdzonych przypadków w 2020 r. wzrosła o 133% w stosunku do r. 2019. Wszczęto 30 postępowań, czyli o 10 więcej niż w 2019 r. Ilość zabezpieczonych substancji plasuje KPP Sucha Beskidzka na drugim miejscu, po Krakowie, w rankingu 20 komend w województwie małopolskim.¹⁰

Według danych z 2020 roku w wyniku 24 wypadków drogowych w powiecie suskim odnotowano 1 ofiarę śmiertelną oraz 31 osób rannych. Oznacza to, że na 100 tys. ludności przypadło 28,9 wypadków (znacznie mniej od wartości dla województwa małopolskiego oraz znacznie mniej od wartości dla całej Polski) oraz 1,2 ofiar

⁹ https://www.polskawliczbach.pl/powiat_suski#poziom-przestepczosci

¹⁰ Na podstawie „Powiat Suski 2030”

śmiertelnych (znacznie mniej od wartości dla województwa i znacznie mniej od wartości dla kraju).

Natomiast na 100 tys. pojazdów przypadło odpowiednio 1,5 ofiar śmiertelnych (znacznie mniej od wartości dla województwa małopolskiego oraz znacznie mniej od wartości dla całego kraju) oraz 39,3 rannych (znacznie mniej od wartości dla województwa i znacznie mniej od wartości dla Polski).¹¹

2.6 Turystyka

Doskonale usytuowanie powiatu suskiego w krajobrazie górskim sprawia, że turystyka odgrywa ogromną rolę. Najśłynniejszym szczytem i najwyższym w Beskidach Zachodnich jest Babia Góra, z której rozciąga się jedna z najpiękniejszych w Polsce panoram górskich na Tatry, Podhale i Orawę, a także Beskidy: Żywiecki, Makowski, Śląski, Mały i Wyspowy oraz pasma górskie na Słowacji. Co roku Babiogórski Park jest odwiedzany przez kilkadziesiąt tysięcy turystów. Cały obszar powiatu suskiego pokrywa gęsta sieć górskich szlaków turystycznych i ponad 200 turystycznych obiektów noclegowych. Jest też ponad 90 gospodarstw agroturystycznych, z których wiele ma swoje lokalne „specjalizacje”.

Wielką szansą rozwojową dla części powiatu suskiego stało się Jezioro Mucharskie zlokalizowane na rzece Skawie, które obejmuje jedną gminę w powiecie suskim: Zembrzyce oraz Mucharz i Stryszów w powiecie wadowickim. Główną funkcją zbiornika jest ochrona przeciwpowodziowa doliny rzek Skawy i Wisły, ochrona przed skutkami suszy, oraz produkcja energii elektrycznej w ilości 14,8 GWh rocznie. Jednak przewiduje się także wykorzystanie tych warunków dla rozwoju turystyczno-rekreacyjnego.

Ponadto na obszarze powiatu suskiego jest wiele zabytków historycznych, kulturowych i architektonicznych. Jednym z najważniejszych jest Zespół Zamkowo-Parkowy w Suchoj Beskidzkiej z XVI-XVII wieku - nazywany Małym Wawelem, w którym ma swoją siedzibę Muzeum Miejskie z wieloma cennymi zbiorami.

Na Podbabiogórze jest kilka dworów i dworków, reprezentujących różne style architektoniczne, na suskim rynku stoi drewniana karczma „Rzym” z XVIII wieku.

W powiecie suskim zlokalizowane są także dwa skanseny: w Sidzinie oraz w Zawoi. Występują tu także inne przykłady zabudowy małomiasteczkowej (m.in. zespół neogotyckich budynków w Jordanowie, tzw. dworki oficjalistów zamkowych w Suchoj Beskidzkiej) oraz starej architektury drewnianej, np.: drewniane wille wypoczynkowe i pensjonaty, zabudowania gospodarcze i dzwonniczki oraz tzw. mała architektura sakralna, do której zalicza się kaplice, kapliczki, figury i krzyże przydrożne.

Według danych GUS z 2022 roku w powiecie suskim znajdowało się 5 hoteli, 1 motel oraz 1 pensjonat. Pozostałe turystyczne obiekty noclegowe według rodzajów to m.in.: 2 schroniska, 4 szkolne schroniska młodzieżowe, 2 ośrodki wczasowe, 6 ośrodków kolonijnych, 2 ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, 3 zespoły domków

¹¹ https://www.polskawliczbach.pl/powiat_suski#transport-i-komunikacja

turystycznych. Ponadto na obszarze jest co najmniej kilkanaście obiektów z zapleczem konferencyjnym.

Działająca w ramach ONZ Światowa Organizacja Turystyki (UNWTO) opublikowała, że sezon turystyczny w 2020 r. był dla branży najgorszy we współczesnej historii. UNWTO oczekuje się, że turystyka międzynarodowa w pełni odzyska poziom sprzed pandemii w 2024 r., przy czym wstępne szacunki wskazują na wzrost o 2 proc. w porównaniu z poziomem z 2019 r.

2.7 Ekologia

Prawie 30% powierzchni powiatu suskiego stanowią obszary prawnie chronione (występują we wszystkich gminach oprócz Makowa Podhalańskiego). Na terenie dwóch gmin znajdują się rezerваты, tj. w gminie Bystra-Sidzina (13 ha) oraz w gminie Zawoja (59 ha). W 1954 r. został utworzony Babiogórski Park Narodowy m.in. na terenie gminy Zawoja (2552 ha), który należy do międzynarodowej sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO.

Ponadto na terenie powiatu suskiego znajdują się obszary chronione NATURA 2000: PLB 120001 Babia Góra, PLH 12001 Babia Góra, PLH 24 0023 Beskid Mały, PLH 120012 Na Policy, PLB 120006 Pasma Policy.

Główny składnik zanieczyszczeń powietrza na obszarze Podbabiogórza stanowią zanieczyszczenia gazowe (99% zanieczyszczeń powietrza), związane przede wszystkim z emisją dwutlenku węgla. Źródłem zanieczyszczeń w dalszym ciągu pozostaje przede wszystkim budownictwo mieszkaniowe, w szczególności spalanie paliw w nisko sprawnych kotłach.

W powiecie suskim podejmowanych jest wiele działań dla poprawy ochrony środowiska. Powiat suski aktywnie uczestniczy w programach zwiększających udział energii odnawialnej nie tylko wśród użytkowników publicznych, ale także wśród odbiorców indywidualnych. Na całym obszarze samorządy podejmują działania wspierające wymianę kotłów starej generacji, a także związane z termomodernizacją. Mieszkańcy uczestniczą w ogólnopolskim Programie Priorytetowym Czyste Powietrze.

2.8 Organizacje pozarządowe

Z roku na rok wzrasta liczba organizacji pozarządowych w Polsce. W powiecie suskim funkcjonuje ponad 150 organizacji pozarządowych. W 2013 było ich 134, a w 2018 działało 157. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców to nieco ponad 1,5 organizacji, podczas gdy średnia dla kraju wynosi ponad 2 na 1000 mieszkańców, a w województwie małopolskim to nawet ponad 3.

W powiecie suskim jest 21 organizacji pożytku publicznego uprawnionych do ubiegania się o 1% z PIT (dane Narodowego Instytutu Wolności z 2023 r.) - najwięcej jest w Jordanowie (8), w Makowie Podhalańskim (4), w Stryszawie i Zawoi po trzy, w Suchoj Beskidzkiej dwie i jedna w gminie Zembrzyce.

Duże znaczenie dla integrowania społeczności lokalnych mają ochotnicze straże pożarne (ponad 40), koła gospodyń wiejskich (ok 40), lokalne kluby sportowe, a także organizacje przedsiębiorców, rolników czy zrzeszające gospodarstwa agroturystyczne. Współpraca organizacji pozarządowych z LGD Podbabiogórze przejawia się przede wszystkim w udziale w konkursach ogłaszanych przez LGD.

2.9 Problemy społeczne

W 2023 r. działało w powiecie suskim 6 placówek instytucji opiekuńczych na ponad 422 miejsca. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności zmniejsza się systematycznie od 2014 r.

W budżecie powiatu suskiego udział wydatków na pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej wyniósł w 2013 r. 11,6% w 2014 13,8%, ale już w 2018 było to 9,3%, w 2019 8,9%, a w 2023 jeszcze mniej bo 8,69%.

Pogłębia się problem młodzieży uzależnionej od przyjmowania różnych substancji psychotropowych, dopalaczy, a także uzależnionych od komputera, Internetu czy gier komputerowych. Problemy nie są rozpoznawane odpowiednio wcześniej ani przez rodziców ani przez nauczycieli, gdyż opiekunowie nie mają na ten temat wiedzy. Młodzież trafia więc do specjalistów zbyt późno i leczenie jest bardzo trudne. Na obszarze jest zbyt mało placówek i terapeutów. Brak jest też spójnego systemu dokształcania nauczycieli i opiekunów.

2.10 Kultura

W 2022 roku działało w powiecie suskim: 15 domów kultury, z których trzy posiadają sale widowiskowe, a w nich znajduje się 585 standardowych miejsc dla widzów. W powiecie suskim znajdują się 3 muzea i oddziały muzealne.

Zgodnie z przyjętą statystyką GUS w 2022 r. na obszarze powiatu suskiego działało ogółem 138 kół, klubów i sekcji artystycznych, sportowo-rekreacyjnych, dla seniorów, czy KGW, w których było ok. 2864 stałych członków. W placówkach kulturalno-edukacyjnych prowadzono wiele kursów artystycznych i języków obcych.

W powiecie suskim działa 28 bibliotek i filii, a liczba stałych czytelników od 2016 r. pozostaje na podobnym poziomie 13,2 tys. osób. Także wskaźnik ilości wypożyczeń na 1 czytelnika kształtuje się od lat na podobnym poziomie 16,6.

Lista podmiotów publicznych działających na Podbabiogórze w obszarze kultury:

- Biblioteka i Ośrodek Animacji Kultury Gminy Budzów,
- Gminny Ośrodek Kultury Promocji Turystyki i Sportu Bystra-Sidzina w Sidzinie,
- Skansen w Sidzinie – Muzeum Kultury Ludowej,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Bystrej Podhalańskiej,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Sidzinie,
- Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Promocji w Jordanowie,
- Miejski Ośrodek Kultury w Jordanowie,
- Biblioteka Miejska (Jordanów),

- Miejska Biblioteka Publiczna w Makowie Podhalańskim,
- Dom Kultury (Maków Podhalański),
- Miejski Ośrodek Kultury - Centrum Kultury i Filmu im. Billy'ego Wildera,
- Biblioteka Suska im. dr. M. Żmigrodzkiego w Suchej Beskidzkiej,
- Muzeum Miejskie w Suchej Beskidzkiej,
- Gminny Ośrodek Kultury w Stryszawie,
- Ośrodek Dziedzictwa Kulturowego w Stryszawie,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Stryszawie,
- Babiogórskie Centrum Kultury im. dr U. Janickiej-Krzywdy w Zawoi,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Zawoi,
- Gminne Centrum Kultury i Czytelnictwa w Zembrzycach.

Na dziedzictwo kulturowe mieszkańców obszaru składa się także m.in.: gwara, bogata obrzędowość doroczno-rodzinna, folklor słowno-muzyczny), sztuka ludowa – nieprofesjonalna oraz rękodzieło ludowe (przede wszystkim: zabawkarstwo, rzeźba w drewnie, malarstwo na szkle, hafciarstwo, plecionkarstwo – wyroby z wikliny i łąby dartej, bibułkarstwo).

Upowszechnianiem kultury zajmują się też stowarzyszenia, fundacje, koła gospodyń wiejskich (łącznie na terenie powiatu jest ich ponad 40, część posiada status stowarzyszenia), Ochotnicze Straże Pożarne, przy których działa 11 orkiestr strażackich, 4 oddziały Związku Podhalan (Maków Podhalański, Sidzina, Bystra Podhalańska, Jordanów).

Wielkie zasługi dla kultywowania dziedzictwa kulturowego mają zespoły regionalne, których działa 27 (w tym zespoły dorosłe, dziecięce i kapele).

Upowszechnianiem dziedzictwa kulturowego i historii swoich małych ojczyzn zajmują się też m.in. Towarzystwo Miłośników Ziemi Jordanowskiej, Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Makowskiej, Towarzystwo Miłośników Ziemi Suskiej.

Największymi, cyklicznymi imprezami na Podbabiogórze są: Babiogórskie Podłazy – Powiatowy Przegląd Grup Kolędniczych; Powiatowy Konkurs Potraw i Palm Wielkanocnych (Budzów); „Podbabiogórskie Posiady” - Powiatowy Konkurs Gawędziarzy, Śpiewaków i Instrumentalistów Ludowych; Święto Zabawki Ludowej (Stryszawa); Przegląd Orkiestr Dętych „Echo” (gmina Jordanów); Suska Majówka (Sucha Beskidzka); Tydzień Kultury Beskidzkiej (Maków Podhalański); Babiogórska Jesień (Zawoja); Powiatowe Dożynki; Powiatowy Konkurs Potraw Regionalnych O Złotą Warzechę. W ciągu roku poszczególne gminy powiatu zapraszają na swoje własne święta, m.in. takie jak, Dni Makowa Podhalańskiego, Dni Ziemi Jordanowskiej, Dni Gminy Budzów, Dzień Gminy Zembrzyce. Towarzyszą im zawsze liczne imprezy kulturalne i sportowe.¹²

W latach 2020 i 2021 imprezy miały ograniczone wymiary ze względu na rygory sanitarne związane z pandemią. Część imprez przeniosła się do Internetu. W roku 2022 zorganizowano na terenie powiatu suskiego 902 imprezy (66 351 uczestników),

¹² Powiat Suski 2030

56 seansów filmowych (4 020 uczestników), 30 wystaw (uczestnicy: 5 275), 8 festiwali i przeglądów artystycznych (uczestnicy: 5 140), 81 koncertów (uczestnicy: 23 848), a także prelekcje, spotkania, wykłady, imprezy turystyczne i sportowo-rekreacyjne itp.¹³

Od kilku lat, w celu koordynacji imprez odbywających się w gminach obszaru Podbabiogórza, starostwo opracowuje - w ścisłej współpracy z instytucjami kultury z terenu powiatu (ośrodki kultury, biblioteki, szkoły, placówki muzealne) – kalendarz imprez w powiecie suskim w wersji drukowanej, która przeznaczona była do bezpłatnej dystrybucji oraz w wersji elektronicznej dostępnej m.in. na stronie internetowej starostwa.

2.11 Edukacja

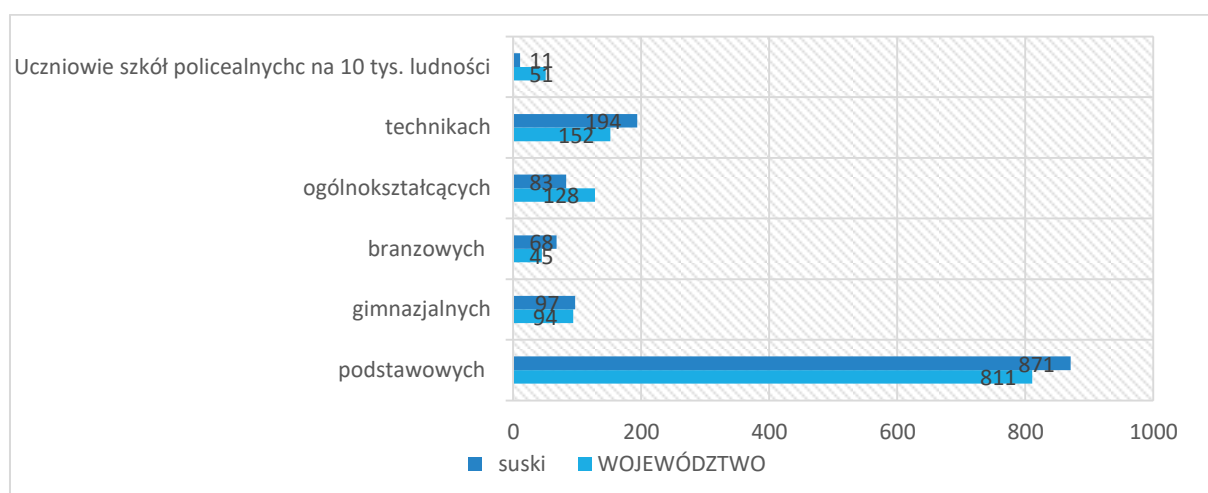
W roku 2021 w powiecie suskim funkcjonowały 32 przedszkola, w których - do 108 oddziałów - uczęszczało 2 245 dzieci (1 088 dziewczynek oraz 1 157 chłopców). Dostępnych był 0 miejsc.

17,6% mieszkańców powiatu suskiego w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) zalicza się do przedziału 3-6 lat - wychowanie przedszkolne (17,2% wśród dziewczynek i 17,9% wśród chłopców). Na tysiąc dzieci w wieku przedszkolnym 796 uczęszcza do placówek wychowania przedszkolnego. Na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego w 2018 roku przypadało 1,09 dzieci w wieku przedszkolnym.¹⁴

W 42 szkołach podstawowych jest 458 oddziałów, w których w roku 2021 uczyło się 7251 uczniów (3514 kobiet oraz 3737 mężczyzn).

Na 1 oddział w szkołach podstawowych przypada 15,8 uczniów. Współczynnik skolaryzacji brutto (Stosunek wszystkich osób uczących się w szkołach podstawowych do osób w wieku 7-12 lat) wynosi 92,22.

Tabela 4: Liczba uczniów na 10 tys. mieszkańców w Małopolsce i powiecie suskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

¹³ https://www.polskawliczbach.pl/powiat_suski#kultura-rekreacja-i-noclegi

¹⁴ https://www.polskawliczbach.pl/powiat_suski

W 5 liceach ogólnokształcących powiatu suskiego uczyło się - w 37 oddziałach - 912 uczniów (644 kobiety oraz 268 mężczyzn). W 2021 zarejestrowano 239 absolwentów.

W powiecie suskim funkcjonują 4 technika, w których - w 65 oddziałach - uczyło się 1635 uczniów (754 kobiety oraz 881 mężczyzn). Są też 4 branżowe szkoły I stopnia, w których - w 24 oddziałach - uczyło się 574 uczniów (195 kobiet oraz 379 mężczyzn).

Na Podbabiogórze funkcjonują 3 uczelnie wyższe: Wyższa Szkoła Turystyki i Ekologii (WSTiE), Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Suchej Beskidzkiej oraz Beskidzkie Niepubliczne Centrum Doskonalenia Nauczycieli.

W związku z niżem demograficznym postępuje spadek liczby dzieci i młodzieży w wieku szkolnym w Polsce, analogiczny trend występuje w Małopolsce. Ma to przełożenie na liczbę absolwentów szkół, która systematycznie maleje.

2.12 Ochrona zdrowia

Na terenie powiatu suskiego znajduje się jeden Zespół Opieki Zdrowotnej w Suchej Beskidzkiej, który na koniec 2020 r. dysponował 456 łózkami (w szpitalu w Makowie Podhalańskim: 101 łóżek, w szpitalu w Suchej Beskidzkiej: 337 łóżek, w tym 12 stanowisk w Stacji Dializ). To więcej niż w poprzednich dwóch latach: w roku 2019 było ich 379 i w 2018 387.

W 2020 r. ZOZ miał przeciętne zatrudnienie etatowe na poziomie 642,6 oraz 200 umów cywilnoprawnych. Największą grupę zawodową stanowią pielęgniarki i położne – 307,4 etatu oraz 40 umów cywilnoprawnych.

W roku 2020 liczba pacjentów hospitalizowanych wynosiła 12657, w tym 4589 w Szpitalnym Oddziale Ratunkowym. Liczba udzielonych porad w przychodni specjalistycznej to 97820. W suskich szpitalach w roku 2020 urodziło się 1151 dzieci, w tym 10 urodzeń było bliźniaczych.

Na terenie powiatu suskiego znajduje się 31 aptek ogólnodostępnych i 5 punktów aptecznych. Liczba osób przypadająca na 1 aptekę wyniosła w 2014 r. w Małopolsce 2978, a w powiecie suskim 3366. W 2022 r. w powiecie suskim wskaźnik znacząco się poprawił i wyniósł 2309.

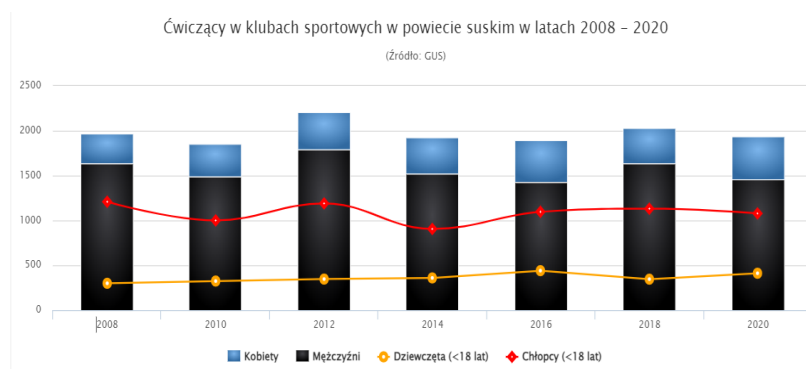
2.13 Sport i rekreacja

W 2019 r. w Polsce działało 70 związków sportowych. W porównaniu do 2018 r. zwiększyła się liczba trenerów i sędziów zarejestrowanych w polskich związkach sportowych, spadła natomiast liczba reprezentantów Polski. Organizacje kultury fizycznej zrzeszały 2,2 tys. jednostek.

Według danych z 2023 w powiecie suskim działało 62 klubów sportowych (włącznie z klubami wyznaniowymi i UKS).

Aktywne były 44 sekcje sportowe. 34 rodzaje zajęć były prowadzone przez trenerów, 47 przez instruktorów sportowych, a 6 przez inne osoby.

Rysunek 2: Liczba osób ćwiczących w powiecie suskim w latach 2008-2020

Łącznie kluby zrzeszały 1801 członków.

Ćwiczących zarejestrowane 1892 osoby (mężczyźni: 1431, kobiety: 461, chłopcy do lat 18: 1096, dziewczęta do lat 18: 440).

Źródło: https://www.polskawliczbach.pl/powiat_suski

Od początku 2013 roku działa strona internetowa sport.powiatsuski.pl poświęcona sportowi szkolnemu, ale nie tylko, w naszym powiecie. Prowadzony jest także fanpage na Facebooku, gdzie można znaleźć informacje, zapowiedzi oraz relacje dotyczące imprez sportowych.

Od początku roku szkolnego 2015/2016 istnieje wprowadzony przez Ministerstwo Sportu i Turystyki oraz Szkolny Związek Sportowy obowiązkowy internetowy System Rejestracji Szkół (srs.szs.pl). Zgłoszenia na zawody na każdym szczeblu odbywają się tylko i wyłącznie drogą elektroniczną, a do zawodów zgłaszają się szkoły. W każdej gminie jest koordynator sportu.

2.14 Edukacja

W powiecie suskim są 32 przedszkola, z 108 oddziałami, do których uczęszcza ponad 2,2 tys. dzieci. Na tysiąc dzieci w wieku przedszkolnym 796 uczęszcza do placówek wychowania przedszkolnego. Na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego przypada 1,09 dzieci w wieku przedszkolnym.

W wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) jest 17,6% mieszkańców Podbabiogórze.

Na obszarze są 42 szkoły podstawowe, w których uczy się ponad 7,2 tys. uczniów (3,5 tys. kobiet oraz 3,7 tys. mężczyzn). W 5 liceach ogólnokształcących uczyło się w 2021 r. 912 uczniów (644 kobiety oraz 268 mężczyzn).

Powiat suski jest organem prowadzącym dla 4 zespołów szkół, liceum ogólnokształcącego oraz Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego. Przy dwóch zespołach szkół są Szkolne Schroniska Młodzieżowe: w Suchej Beskidzkiej (całoroczne), a w Jordanowie działające sezonowo.

W Sidzinie funkcjonuje placówka zapewniająca opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania pn. Dom Wczasów

Dziecięcych nr 2, w którym - w okresie roku szkolnego - przebywa średnio od 2 do 3 tys. dzieci i młodzieży.

Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczną w Makowie Podhalańskim z oddziałem w Jordanowie zatrudnia specjalistów – psychologów, pedagogów, logopedów oraz rehabilitantów, świadczących pomoc dzieciom i młodzieży uczęszczającym do szkół i placówek na terenie powiatu suskiego. Placówka od 2017 r. pełni funkcję Ośrodka Koordynacyjno–Rehabilitacyjno–Opiekuńczego (OKRO), powołanego w związku z realizacją rządowego programu „Za życiem”, a dotyczącego wczesnego wspomagania rozwoju dziecka. W roku szkolnym 2019/2020 w Poradni Psychologiczno–Pedagogicznej wydano 152 orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego oraz 1180 opinii dot. m.in. wczesnego wspomagania rozwoju dziecka, dostosowania wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb edukacyjnych ucznia oraz objęcia ucznia pomocą psychologiczno–pedagogiczną. Natomiast w ramach wiodącego OKRO w 2020 r. przeprowadzono specjalistyczne konsultacje i diagnozy dla ponad 70 niepełnosprawnych dzieci lub zagrożonych niepełnosprawnością.

Uzupełnienie sieci publicznych szkół stanowią szkoły niepubliczne, wpisane do ewidencji prowadzonej przez Starostwo Powiatowe: Beskidzka Szkoła Policealna, Licea Ogólnokształcące dla dorosłych, Szkoła Ochrony Fizycznej Osób i Mienia, Beskidzka Medyczna Szkoła Policealna, Beskidzka Branżowa Szkoła II Stopnia, Niepubliczne Medyczne Studium Zawodowe. Dwa Ośrodki Rehabilitacyjno–Edukacyjno–Wychowawcze w Juszczyńcu i w Tarnawie Górnej, prowadzone są przez organizację pozarządową pn. Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną. Ponadto w Suchoj Beskidzkiej funkcjonuje niepubliczna poradnia specjalistyczna Lobus.

Do egzaminu maturalnego w maju 2023 r. przystąpiło ogółem 545 absolwentów szkół ponadpodstawowych prowadzonych przez powiat suski. Odsetek zdawalności wyniósł w FORMULE 2023 (LO) niespełna 98%, a w FORMULE 2015 (technika) ponad 84%. Średnia w Małopolsce wyniosła 93% dla LO i 81% dla techników. Osiągnięte wyniki na terenie powiatu suskiego są wyższe od wyników na poziomie krajowym.

Na Podbabiogórze są 3 uczelnie wyższe: Wyższa Szkoła Turystyki i Ekologii (WSTiE), Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Suchoj Beskidzkiej oraz Beskidzkie Niepubliczne Centrum Doskonalenia Nauczycieli.

W związku z niżem demograficznym postępuje spadek liczby dzieci i młodzieży w wieku szkolnym w Polsce. Analogiczny trend występuje w Małopolsce (spadek z 48 tys. w 2006 do 33 tys. w 2018). Ma to przełożenie na liczbę absolwentów szkół, która systematycznie maleje.

2.15 Transport

Przez Podbabiogórze przebiegają dwie drogi krajowe o łącznej długości na terenie powiatu 67,499 km. Są to droga krajowa nr 28 relacji Wadowice – Sucha Beskidzka –

Maków Podhalański – Jordanów – Rabka – Limanowa – Nowy Sącz oraz droga krajowa nr 7 relacji Kraków – Myślenice – Naprawa – Zakopane.

Układ drogowy obszaru stanowią jeszcze drogi wojewódzkie o łącznej długości 60,471 km: nr 964: Sucha Beskidzka – Stryszawa – Żywiec, nr 956: Biertowice - Sułkowice - Zembrzyce oraz droga nr 957: Białka - Zawoja - Jabłonka - Czarny Dunajec - Nowy Targ.), a także drogi powiatowe o długości 221,123 km oraz drogi gminne.

Przez teren powiatu suskiego przebiegają dwie zelektryfikowane linie kolejowe relacji Żywiec – Lachowice – Sucha Beskidzka oraz Kraków – Kalwaria Zebrzydowska – Zakopane. Ze stacji Maków Podhalański i Suchej Beskidzkiej można bezpośrednio dotrzeć do stacji: Zakopane, Warszawa, Kraków, Częstochowa, Katowice, Poznań, Gdynia, Szczecin, Bydgoszcz.

Najbliższe lotnisko to międzynarodowy port lotniczy w Balicach w odległości 74 km.

Zbiorowy transport publiczny zapewniają autobusy oraz prywatne linie mikrobusowe utrzymując bezpośrednie połączenia z wieloma miejscowościami (m.in. Bielsko Biała, Katowice, Kraków, Wadowice).

Operatorem sieci telekomunikacyjnej na terenie gmin Podbabiogórza jest Spółka Orange Polska, która także realizuje połączenia teleinformatyczne. Większość sieci jest poprowadzona liniami napowietrznymi. Poza nielicznymi punktami dostępny jest dobry sygnał wszystkich operatorów sieci komórkowych.

W 2022 roku w powiecie suskim znajdowały się 5 km ścieżek rowerowych.

3 STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ

3.1 RLKS

Jednym z działań, które realizowane są w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020) jest rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS). Instrument ten jest oparty na metodzie LEADER, stosowanej w perspektywie finansowej Unii Europejskiej 2007-2013, którą charakteryzują m.in.:

- 1) oddolność (szeroki udział społeczności lokalnej w tworzeniu i realizacji strategii),
- 2) terytorialność (lokalna strategia rozwoju przygotowana dla danego, spójnego obszaru),
- 3) zintegrowanie (łączenie różnych dziedzin gospodarki, współpraca różnych grup interesu),
- 4) partnerstwo (lokalna grupa działania jako lokalne partnerstwo, w którym uczestniczą różne podmioty z sektora publicznego, społecznego i gospodarczego),
- 5) innowacyjność (w skali lokalnej),
- 6) decentralizacja zarządzania i finansowania,
- 7) sieciowanie i współpraca (wymiana doświadczeń i rozpowszechnianie dobrych praktyk).

Dla realizacji RLKS wskazane są lokalne grupy działania (LGD), które opracowują Strategie Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność, wybierane do realizacji w trybie konkursowym. Na obszarze powiatu suskiego realizowana jest „Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania „PODBABIOGÓRZE” na lata 2014-2020”

3.2 Cele i przedsięwzięcia LSR

Logika interwencji w LSR jest określona klarownie. Cele główne, szczegółowe i przedsięwzięcia są wzajemnie powiązane, a cały układ pozwala na realizację zamierzonych celów. Cele ogólne znajdują się na najwyższym poziomie i odzwierciedlają ambicje organizacji, która chce mieć wpływ na otoczenie. Miarą sukcesu na tym poziomie są wskaźniki oddziaływania. Celów ogólnych jest 4. Cele szczegółowe, które odnoszą się bezpośrednio do zdefiniowanych problemów mierzone są przez wskaźniki rezultatu. Łącznie jest 16 celów szczegółowych. Przedsięwzięcia to konkretne działania, realizowane zarówno przez LGD jak i przez beneficjentów, dla których zaplanowano konkretne produkty, które będą miarą ich realizacji. Jest ich w LSR 16.

Poniżej znajduje się lista celów ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięć.

Cel ogólny I: Włączanie społeczności lokalnej w poprawę jakości życia i stanu dziedzictwa kulturowego Podbabiogórze

Cele szczegółowe

- I.1 Ochrona, promocja i ożywienie dziedzictwa kulturowego Podbabiogórze
- I.2 Wzmocnienie podbabiogórskiej marki i produktów lokalnych
- I.3 Podniesienie jakości życia mieszkańców Podbabiogórze poprzez tworzenie warunków do sportu, rekreacji i kultury
- I.4 Rozwój oferty aktywnego spędzania wolnego czasu na Podbabiogórze

Przedsięwzięcia:

P.I.1.1 Działania związane z dziedzictwem kulturowym oraz renowacją zabytków

P.I.2.1 Tworzenie sieci dystrybucji produktów lokalnych i ich certyfikacja

P.I.3.1 Inwestycje i wyposażenie związane z kultywowaniem tradycji, rekreacją i sportem

P.I.4.1 Organizacja przedsięwzięć związanych z sportem, rekreacją i kulturą

Cel ogólny II: Wzrost konkurencyjności gospodarczej w tym branży turystycznej Podbabiogórze

Cele szczegółowe

- II.1 Rozwój infrastruktury oraz oferty turystycznej i rekreacyjnej Podbabiogórze
- II.2 Wzmocnienie promocji i integracji turystycznej obszaru
- II.3 Wzrost konkurencyjności gospodarczej szczególnie w zakresie innowacji i nowych technologii

Przedsięwzięcia:

P.II.1.1.Modernizacja i budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej

P.II.2.1.Promocja, integrowanie i sieciowanie oferty turystycznej obszaru LGD

P.II.3.1. Tworzenie i modernizowanie istniejących firm, szczególnie ukierunkowanych na innowacje i nowe technologie oraz ekologiczne rozwiązania obszaru LGD

CEL OGÓLNY III: Aktywizacja mieszkańców do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym i środowiskowym

Cele szczegółowe

- III.1 Zmniejszanie barier społecznych dla grup defaworyzowanych
- III.2 Wzrost świadomości mieszkańców dotyczących zagrożeń czyhających na młodych ludzi
- III.3 Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców na rzecz ochrony środowiska i zmian klimatu

Przedsięwzięcia:

P.III.1.1 Podnoszenie kompetencji grup defaworyzowanych ułatwiających im dostęp do rynku pracy

P.III.2.1 Kształcenie i doskonalenie specjalistów w zakresie pomocy w nowych zagrożeniach cywilizacyjnych

P.III.3.1 Podejmowanie działań promocyjno – edukacyjnych związanych z innowacyjnością, ochroną środowiska i zmianami klimatu

CEL OGÓLNY IV: Wzmocnienie więzi i współpracy społeczności Podbabiogórza

Cele szczegółowe

- IV.1 Podnoszenie kwalifikacji zespołu wdrażającego LSR
- IV.2 Aktywizacja społeczności lokalnej w zakresie RLKS
- IV.3 Nawiązywanie współpracy i zacieśnienia więzi pomiędzy lokalnymi grupami działania
- IV.4 Wykorzystanie lokalnych walorów dla rozwoju obszaru Podbabiogórza
- IV.5 Monitorowanie i ewaluacja wdrażania LSR
- IV.6 Sprawne funkcjonowanie Biura Zarządu LGD

Przedsięwzięcia:

P.IV.1.1 Systematyczne zwiększanie wiedzy i umiejętności zespołu wdrażającego LSR

P.IV.2.1 Zwiększanie wiedzy i umiejętności potencjalnych beneficjentów w zakresie wdrażania LSR

P.IV.3.1 Realizacja projektów współpracy LGD

P.IV.4.1 Promowanie obszaru działania LGD, lokalnych twórców i organizacji

P.IV.5.1 Badania nad obszarem LSR

P.IV.6.1 Funkcjonowanie Biura Zarządu LGD

3.3 Wskaźniki sukcesu LSR

Sformułowane w LSR wskaźniki oddziaływania i rezultatu mają swoją nazwę, jednostkę pomiaru i źródło weryfikacji. Część wskaźników zastosowanych w dokumencie ma charakter obligatoryjny, określony w Wytycznych ministerialnych¹⁵ i służy do gromadzenia i porównywania danych od wszystkich lokalnych grup działania na terenie całej Polski. Pozostałe służą do mierzenia postępu realizacji wdrażania LSR na konkretnym obszarze tj. powiatu suskiego.

3.4 Rodzaje wsparcia

W ramach LSR są realizowane następujące typy operacji:

- 1) Operacje realizowane indywidualnie przez beneficjentów innych niż LGD;
- 2) Operacje realizowane w ramach projektów grantowych, których beneficjentem jest LGD, a grantobiorcami są inne podmioty;
- 3) Operacje własne, w których beneficjentem i realizatorem jest LGD;
- 4) Projekty współpracy realizowane przez LGD (projekt krajowy i projekt międzynarodowy).

Sposób wyboru i oceny operacji, (jak również zastosowane kryteria wyboru), zostały przez LGD opracowane odrębnie dla każdego typu operacji przewidzianych do realizacji. Gwarantują zachowanie poprawności przeprowadzania naborów i oceny wniosków z uwzględnieniem zasad jawności procesu wyboru i zachowania bezstronności członków Rady. Każdy typ operacji jest realizowany zgodnie z przyjętymi procedurami. Ponadto w wyborze premiowane są operacje skierowane do grup defaworyzowanych.

3.5 Projekty realizowane przez beneficjentów innych niż LGD

Projekty realizowane przez podmioty inne niż LGD to operacje dofinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Wsparcie w ramach tego poddziałania musi spełniać cele szczegółowe dla działania oraz cele określone w LSR i dotyczyć: wzmocnienia kapitału społecznego, w tym z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i wspieranie partycypacji społeczności lokalnej w realizacji LSR, zakładania działalności gospodarczej i rozwoju przedsiębiorczości, podnoszenia kompetencji osób z obszaru LSR w powiązaniu z zakładaniem działalności gospodarczej, rozwojem przedsiębiorczości, w szczególności rolników i osób długotrwale pozostających bez pracy, podnoszenia wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych a także innowacji, rozwoju produktów lokalnych, rozwoju rynków zbytu, z wyłączeniem targowisk, zachowania dziedzictwa lokalnego, rozwoju ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej, gwarantującej spójność terytorialną w zakresie włączenia społecznego.

¹⁵ Wytyczne nr 10/1/2022 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Nabór na projekty realizowane przez podmioty inne niż LGD przeprowadzany jest jawnie z zapewnieniem publicznego dostępu do informacji o zasadach jego przeprowadzania oraz do listy projektów, które spełniły kryteria lokalne i uzyskały wymaganą liczbę punktów (z wyróżnieniem projektów wybranych do dofinansowania).

Pomoc ma formę refundacji lub płatności zryczałtowanej w zależności od rodzaju operacji. W przypadku operacji polegających na rozpoczęciu prowadzenia działalności gospodarczej pomoc ma formę płatności zryczałtowanej (premier).

Beneficjentami projektów realizowanych przez podmioty inne niż LGD mogą być osoby fizyczne, osoby prawne, (w tym m.in. kółka rolnicze), JST z wyłączeniem województw, ich związki bądź ich jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe, spółdzielnie, kościoły, związki wyznaniowe, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawy przyznają zdolność prawną.

LGD podpisała umowę ramową z Województwem Małopolskim w czerwcu 2016 r. Pierwsze konkursy uruchomiono dopiero w 2017 r. – przeprowadzono ich 12, a 8 w roku 2018.

3.6 Projekty grantowe

Projekt grantowy jest operacją, w której **LGD jest beneficjentem grantu** i udziela innym podmiotom wybranym przez LGD, a zwanymi „grantobiorcami”, **grantów** (minigrantów) na realizację zadań służących osiągnięciu celu operacji, czyli projektowi grantowemu. Te „minigranty” mogą liczyć na dofinansowanie o wielkości od 5 do 20 tys. zł. Ponadto wsparcie wynosi do 80% dla uprawnionych beneficjentów, z wyjątkiem sektora publicznego, dla którego wkład własny jest określony w Rozporządzeniu MRiRW i wynosi co najmniej 36,37%.

LGD „Podbabiogórze” realizuje projekty grantowe w następujących przedsięwzięciach:

- I.1.1 Działania związane z dziedzictwem kulturowym oraz renowacją zabytków;
- I.3.1 Inwestycje i wyposażenie związane z kultywowaniem tradycji, rekreacją i sportem;
- I.4.1 Organizacja przedsięwzięć związanych z sportem, rekreacją i kulturą;
- II.1.1. Modernizacja i budowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej;
- II.2.1 Promocja, integrowanie i sieciowanie oferty turystycznej obszaru LGD;

W roku 2017 nie odbyły się jeszcze żadne konkursy na projekty grantowe, natomiast w 2018 r. odbyło się ich aż 15. Podpisano także 10 umów na projekty grantowe.

3.7 Projekty własne

Projekty własne to operacje kluczowe dla osiągnięcia celów LSR. Wsparcie na realizację operacji własnych LGD, może być udzielone LGD, pod warunkiem, że nikt inny uprawniony do wsparcia, w terminie 30 dni od dnia zamieszczenia przez LGD na swojej stronie internetowej informacji o planowanej do realizacji operacji własnej, nie

zgłosił LGD zamiaru realizacji takiej operacji. W przypadku zgłoszenia zamiaru realizacji projektu przez inny podmiot niż LGD, następuje jego ocena. W sytuacji pozytywnej weryfikacji beneficjenta LGD ogłasza informację o naborze wniosków o tematyce określonej dla operacji własnej ze wskazaniem przybliżonego terminu ogłoszenia naboru oraz pouczenie możliwości złożenia wniosku o przyznanie wsparcia w tym naborze.

LGD Podbabiogórze ma w swojej LSR kilka zaplanowanych projektów własnych w ramach następujących przedsięwzięć:

I.2.1 Tworzenie sieci dystrybucji produktów lokalnych i ich certyfikacja.

III.1.1 Podnoszenie kompetencji grup defaworyzowanych ułatwiających im dostęp do rynku pracy

III.2.1 Kształcenie i doskonalenie specjalistów w zakresie pomocy w nowych zagrożeniach cywilizacyjnych

III.3.1 Podejmowanie działań promocyjno-edukacyjnych związanych z innowacyjnością, ochroną środowiska i zmianami klimatu

3.8 Projekty współpracy

Projekty współpracy realizowane przez LGD zakładają wspólną realizację działań przez partnerów z różnych regionów (projekt międzyregionalny) lub krajów (projekt międzynarodowy). Przyczyniają się one do osiągnięcia celów zawartych w lokalnych strategiach rozwoju, wykorzystując wiedzę i doświadczenia partnerskich lokalnych grup działania. Projekty te mogą zatem korzystać z już gotowych i stosowanych w innych miejscach rozwiązań oraz przewidywać ich adaptowanie, bądź też wypracowywać nowe rozwiązania przy udziale partnerów z innych regionów, w tym wspólne rozwiązania problemów, z którymi borykają się wszystkie uczestniczące w projekcie podmioty.

3.9 Budżet LSR

LSR jest strategią jednofunduszową, wykorzystującą środki PROW 2014 – 2020. W planie finansowym uwzględniono wielkość wkładu w podziale na wkład EFRROW, budżet państwa oraz wkład pochodzący od beneficjentów będących jednostkami sektora finansów publicznych, dla których określono wsparcie na działania inwestycyjne, wymagające większych nakładów finansowych.

- Kwota wkładu EFRROW przewidziana w LSR: na poddziałanie 19.2 PROW jest równa 63,63% ogólnej kwoty przewidzianej w LSR na poddziałanie 19.2 PROW.
- Kwota środków działania LEADER przewidziana na poddziałanie 19.3 PROW (współpraca), która została uwzględniona w LSR na etapie wyboru LSR stanowi równowartość 10 % kwoty przewidzianej na poddziałanie 19.2 PROW (wdrażanie LSR) i wynosi 1 118 400,00 zł.
- Na poddziałanie 19.4 LGD Podbabiogórze otrzymuje kwotę 2 287 080,00 zł. (Maksymalne kwoty środków działania LEADER przewidziane na poddziałanie 19.4 PROW Animacja i aktywizacja w odniesieniu do LSR współfinansowanej tylko

EFROW są uzależnione od wysokości środków przewidzianych na poddziałanie 19.2 PROW, które w przypadku LGD Podbabiogórze wynoszą 11 mln zł).

- Połowa środków przeznaczanych na wdrażanie LSR (poddziałanie 19.2 PROW) przeznaczona jest na rozwój przedsiębiorczości na obszarze (wsparcie dla tworzenia i utrzymania miejsc pracy) w ramach celu II „Wzrost konkurencyjności gospodarczej, w tym branży turystycznej Podbabiogórze”.
- LGD wyznaczyła zasady premiowania projektów, w których wkład własny wnioskodawcy przekracza intensywność pomocy określoną w poszczególnych programach oraz LGD przewiduje w ramach projektów własnych LGD większy udział środków własnych niż wynikający z przepisów dotyczących poszczególnych programów i kształtuje się on na poziomie 5%.¹⁶

Tabela 5: Budżet zakładany do realizacji w LSR „Podbabiogórze”:

L.p.	ZAKRES WSPARCIA	Przyznane Wsparcie finansowe (PLN)
		PROW
1.	Realizacja LSR	11 184 000,00 zł
2.	Współpraca	1 118 400,00 zł
3.	Koszty bieżące	2 087 550,00 zł
4.	Animacja	199 530,00 zł
	RAZEM	14 589 480 zł

¹⁶ Na podstawie: *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Podbabiogórze” na lata 2014-2020*